פסיק רישיה דלא ניחא ליה

ביאור מחלוקת התוספות והערוך

ישיבת כרם ביבנה

א. שבת מא.-מב.

מתני' המיחם שפינהו לא יתן לתוכו צינן בשביל שיחמו אבל נותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן: **גמ'** מאי קאמר אמר רב אדא בר מתנא הכי קאמר [ד]המיחם שפינה ממנו מים חמין לא יתן לתוכן מים מועטים כדי שיחמו אבל נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן

והלא מצרף ר' שמעון היא דאמר [ה]דבר שאין מתכוין מותר מתקיף לה אביי מידי מיחם שפינה ממנו מים קתני מיחם שפינהו קתני אלא אמר אביי הכי קאמר המיחם שפינהו ויש בו מים חמין לא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחומו אבל נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן ומיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים א) כל עיקר מפני שמצרף ור' יהודה היא דאמר דבר שאין מתכוין אסור אמר רב ל"ש אלא להפשיר אבל לצרף אסור ושמואל אמר אפי' לצרף נמי מותר לצרף לכתחילה מי שרי אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב לא שנו אלא שיעור להפשיר אבל שיעור לצרף אסור ושמואל אמר אפי' שיעור לצרף

וכלא מצרף. כשכלי מתכות חם ונותן לתוכו צונן ממזקקים את הכלי וחו היא גמר מלאכת הצורפין ברתיחת האור מפעפעתו וקרוב להשבר והמיס מצרפין פעפועיו. שולחי"ל בלע"ז: **שפינהו.** משמע שפינהו לעצמו מעל האור: **אבל לצרף.** שפינהו ד) ממנו החמין: **הכי איתמר לא שנו.** דפינהו שרי לתת לתוכו צונן: **אלא שיעור להפשיר.** ולא לצרף כגון שלא מצאהו כולו. וכיב משמע ליה פינהו כרב אדא שפינה ממנו חמין: **אפילו שיעור לצרף.** שמצאהו כולו:

מוסר. שאין מתכוין לכך: **גחלת של מתכת.** שמשליכין לתוך פסולת ה) של בהרל ולא שייך כבוי בהכי מדאוריתא ומדרבנן אסורה והיכא דליכא נזקא לבריס לא גזרו על הכבות: **אבל לא של עץ.** לחיסורא דאוריתא היא ומייב קקילה: **אפילו של עץ נמי.** הכא לרבי שמעון מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכל כיבוי אינו צריך לגופו חוץ מעושי פחמין או מהכהבי פחילה:

אפילו של עץ נמי. ואם תאמר ומאי ס"ד דמקשה וכי משום דבבר שמואל דלא שייך כבוי בהכי מדאוריתא ומדרבנן אסורה דליכא נזקא בלא מלאכה שאינו צריך לגופה ו) וי"ל דס"ד דמקשה דולאי הא בהא תליא משום דבבר רבי יהודה דמלאכה שאינו צריך לגופה חייב עליה היכא דמתכוין בשאין מתכוין נמי החמירו חכמים אבל לרבי שמעון דפטור עליה מן התורה אף במתכוין לא חש לאסור מדרבנן כשאין מתכוין כיון דמתכוין עצמו ליכא אלא איסורא דרבנן ומיהו לפי האמת לאו הא בהא תליא דשמואל אע"ג דמלאכה שאינה צריכה לגופה בבר רבי יהודה דחייב [מתיר] באין מתכוין

מותר למימרא דשמואל כרבי שמעון סבירא ליה ז) והאמר שמואל ח) מכבין גחלת של מתכת ברה"ר בשביל שלא יזוקו בה רבים ט) אבל לא גחלת של עץ ואי ס"ד סבר לה כרבי שמעון אפילו של עץ נמי י) בדבר שאין מתכוין סבר לה כרבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כרבי יהודה

ב. שבת קג.

ת"ר יא) התולש עולשין והמזרד זרדים אם לאכילה כגרוגרת אם לבהמה כמלא פי הגדי אם להיסק כדי לבשל ביצה קלה אם לייפות את הקרקע כל שהן אמו כולהו לא ליפות את הקרקע נינהו רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו באגם שנו אביי אמר אפילו תימא בשדה דלאו אגם וכגון דלא קמיכוין והא יב) אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות לא צריכא דקעביד בארעא דחבריה:

ג. יומא לא:

מתני'

יג) אם היה כ"ג זקן או איסטנים מחמין לו חמין ומטילין לתוך הצונן כדי שתפיג צינתן: **גמ'**

ד. יומא לד:-לה.

אם היה כ"ג זקן או איסטנים וכו': תניא א"ר יהודה א)עששיות של ברזל היו מחמין מערב יוה"כ ומטילין לתוך צונן כדי שתפיג צינתן והלא מצרף אמר רב ביבי שלא הגיע לצירוף אביי אמר אפי' תימא שהגיע לצירוף ב)דבר שאין מתכוין מותר ומי אמר אביי הכי ג) והתניא ד)בשר ערלתו ה)אפי' במקום שיש שם בהרת יקוין דברי ר' יאשיה והוינן בה קרא ל"ל ואמר אביי לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור הני מילי בכל התורה כולה אבל הכא צירוף דרבנן הוא:

ה. פני יהושע | כתובות ה:

בד"ה אם תמצי לומר וכו' מיהו הכא מותר לכתחלה משום דאיכא תרתי מקלקל [בחבורה] ודבר שאינו מתכוין עכ"ל. נראה שהתוספות לשיטתייהו שכתבו ביומא (דף ל"ד ע"ב) ובפ' כירה (שבת דף מ"א ע"ב) ובכמה דוכתין דאף למ"ד דבר שאינו מתכוון אסור היינו מדרבנן דאע"ג דבכל התורה אסור מדאורייתא מ"מ בשבת מותר מן התורה דמלאכת מחשבת בעינן וכיון דלא מיתסר אלא מדרבנן שפיר כתבו כאן דכיון דהוי נמי מקלקל ואיכא תרתי למעליותא כולי האי לא החמירו רבנן

ו. זבחים צא:

יט) אמר שמואל המתנדב יין מביא ומזלפו על גבי האישים מ"ט אמר קרא ג) ויין תקריב לנסך חצי ההין אשה ריח ניחוח לה' והא קא מכבי כיבוי במקצת לא שמיה כיבוי איני ד) והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה ה) המוריד גחלת מעל גבי המזבח וכיבה חייב דליכא אלא האי איבעית אימא כיבוי דמצוה שאני ת"ש דתנא ר"א בן יעקב ו) כלפי שנתנה תורה ז) לתרום יכול יכבה ויתרום אמרת לא יכבה ט) שאני התם אפשר דיתיב ונטר י) ת"ש יין בדברי ר"ע לספלים שמן כדברי רבי מרפון לאישים ועוד תניא יא) יין נסך יב) לספלים או אינו אלא לאישים אמרת לא יכבה יג) לא קשיא יד) הא רבי יהודה הא ר"ש

גלפי. כלומר סוחיל: **לתרום.** את הדשן: **יכול יכבה.** אם מלאן כולן לוחשות שאינו מאוכלות: **אמרת לא יכבה** [ה]. אלמא כיבוי דמלוה אסיר [ו]: **ונטר.** וממתין: **או אינו אלא לאישים.** דהא כתיב אשה ביין (במדבר טו): **הא רבי יהודה.** דאמר (שבת קכ:) דבר שאין מתכוין אסור הוי לא [ז] מכבה אפילו בלא מתכוין אלכך עקר ליה למשמעותיה דאשה למדרשיה נמת רוח הוא לפי כאישים וסבי מסיק לה לבריתא בספרי [שלח טו יז]: **הא רבי שמעון.** שמואל כרבי שמעון דיין דאין מתכוין לכבות אין לא מכבה לאיש [ח] עליו לאסור למיעקר משמעותא דאשה משום קושיא דלא מכבה ואם תאמר פסיק רישא ולא ימות הוא אפשר דמזלף ליה בעיפיון דקות מאד הלכך אי נמי מכבה בעיפיים גסות דבר שאין מתכוין הוא: **גחלת של מתכת.** לאו את כיבוי הוא [ט] ואיסורא דרבנן הוא דאיכא ובמקום היזק רבים לא גזור רבנן:

ז. שבת קלג.

אמר מר בשר אע"פ שיש שם בהרת ימול דברי רבי יאשיה ו)הא למה לי קרא דבר שאין מתכוין הוא ודבר שאין מתכוין מותר אמר אביי לא נצרכא אלא לרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור רבא אמר אפילו תימא ר"ש מודה ר"ש בפסיק רישיה ולא ימות ואביי לית ליה האי סברא והא ז) אביי ורבא דאמרי תרוייהו מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות בתר דשמעה מרבא סברה

ואביי אליבא דרבי שמעון האי בשר מאי עביד ליה אמר רב עמרם באומר לקוץ בהרתו הוא מתכוין תינח גדול קטן מאי איכא למימר אמר רב משרשיא באומר אבי הבן לקוץ בהרת דבנו הוא קא מתכוין ואי איכא אחר ליעביד אחר ז)דאמר ר"ש בן לקיש ח)כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה דליכא אחר:

ח. כריתות כ.:

סבירא ט)ליה כרבי יהודה דאמר דבר **שאינו** מתכוין חייב. ואם תאמר לפי מה שפירש הר"י פרק קמא דכתובות יח) (דף ה) י) הא דאמר ר' יהודה דבר שאינו מתכוין אסור מדרבנן דוקא ולא מן התורה קשה דהכא משמע דמדאורייתא קאמר דמחייב חטאת ויש לומר דהכא היינו טעמא דמחייב רבי יהודה משום דהוי פסיק רישיה ולא יומת ואם תאמר אם כן אפילו רבי שמעון מודה ומאי קאמר תנא קמא סבירא ליה כרבי שמעון כו' ויש לומר דהכא הוי טעמא דמלאכה שאינו צריך לגופה יא) ורבי יהודה ורבי שמעון לטעמייהו ואפילו דנקטו טעמא דדבר שאינו מתכוין יב) לא צריכה דהא מלאכה שאינו צריך לגופו הוא

תנו רבנן יג) החותה גחלים בשבת חייב חטאת רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי אליעזר ברבי צדוק יד)חייב שתים מפני שהוא מכבה את העליונות ומבעיר את התחתונות במאי עסקינן אי דקא מיכוין לכבות ולהבעיר מאי טעמא דמאן דפטר יה אלא דלא קא מכוין להבעיר מאי טעמא דמאן דמחייב תרתי

איכא בינייהו רב אשי אמר כגון שנתכוין לכבות והובערו מאיליהן ותנא קמא סבר לה כרבי שמעון א)דאמר דבר שאין מתכוין ב)פטור ורבי אליעזר ברבי צדוק סבר לה כרבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין ג) חייב ד) תנו רבנן החותה גחלים בשבת להתחמם בהם והובערו מאיליהן תני חדא חייב ותני אידך ה)פטור **אם** הדתניא חייב ו)קסבר ז)מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה והא דתנא פטור קסבר ח) מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה:

ט. בכורות כד:

מתני' רבי יוסי בן המשולם אומר א)השוחט את הבכור עושה מקום בקופיין מיכן ומיכן ותולש את השער ובלבד שלא יזיזנו ממקומו ב)וכן (ג) ג)תולש את השער לראות מקום מום: **גמ'** אמר רב הלכה כרבי יוסי בן המשולם בעו מיניה מרב הונא כנגדו ביו"ט מהו טעמא דרבי יוסי בן המשולם משום דקסבר תולש לאו היינו גוזז וביום טוב אסור דהוה ליה עוקר דבר מגידולו או דלמא בעלמא סבר רבי יוסי בן המשולם תולש היינו גוזז והיינו טעמא דשרי דהוה ליה דבר שאין מתכוין וביו"ט דבר שאין מתכוין מותר אמר להו זילו שיילוה לרב חננאל אי אמר הלכה כרבי יוסי בן המשולם איפשוט לכו אתו שיילוה אמר להו הכי אמר רב הלכה כרבי יוסי בן המשולם אתו לקמיה דרב הונא אמר להו ד)כנגדו ביום טוב מותר איתמר נמי אמר רב חנניה בר שלמיא משמיה דרב כנגדו ביום טוב מותר

מתני' עושה מקום בקופין. מפנה את השער מכאן ומכאן למקום שחיטת הסכין: **ותולש את השער.** לכאן ולכאן למקום תחך הסכין משום חלבה ולא אמרינן גוזז הוא את הבכור: **וכלבד שלא יזיזנו.** שלא יאמרו גזזהו עניד בקדשים אלא יניחנו מסוכך עם הצמר מכאן ומכאן: **לראות** (ג) **מום.** להכלותו לתכס: **גמ' דגגדו** [ד]**י"ט.** בבהמת חולין משום שחיטה בעני ה) למיעבד לו לא: **לאו היינו גוזז.** ובכור ביום הוא לאסור לכתיב (דברים טו) ולא תגוז: **שלא מפכוין.** לתלוש אלא מפנהו ומוסכו אילך ואילך אם נתלש נתלש: **שיילוה לרב חננאל.** תלמידיה דרב אי אמר לכו משמיה דרב הלכה כרבי יוסי: **פשיטא לכו.** אלא טעמא:

י. שבת כב.

רב אמר אין הלכה כרבי שמעון בגרירה ד)אמר אבי כל מילי דמר עביד כרב לבר מהני תלת דעביד כשמואל מדליקין מנר לנר ומתירין מבגד לבגד והלכה כרבי שמעון בגרירה ה)דתניא רבי שמעון אומר גורר אדם מטה כסא וספסל ובלבד שלא יתכוין לעשות חריץ

וכערוך[ג] פי' בע"א ההיא דהכונה

לא צריכא דעביד בארעא דחבריה כיון שאין נהנה כלל בייפוי קרקע חבירו שרי אפילו לכתחילה אע"ג דהוה פסיק רישיה והא דאמר מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ה"מ בדבר שהוא נהנה כגון בארעא דידיה וקולץ בהרת בנו שהוא נהנה ומתוך כך התיר ברגא הכרוכה בפסתן למשוך ממנו בשבת אע"ג דקא עביד קחיטה והוי פסיק רישיה הואיל ואינו נהנה באותה קחיטה דקא חזיל לאיבוד ומותר ולאו דאיה היא מהאיה דקעביד בארעא דחבריה דלמתרי לכתחילה דהתם לענין חייב חטאת קאמר דאין חייב חטאת ומיהו איכא למימר דאסור לכתחילה ועוד הביא הערוך דאיה לדבריו מדאמר פ' ר' אליעזר דמילה (גם זה שם) ואביי אליבא דרבי שמעון האי בשר מאי עביד ליה באומר אבי הבן לקוץ בהרת בנו הוא מתכוין ופריך ומי איכא אחר ליעביד כדריש לקיש ומשני דליכא אחר אבל אי איכא אחר היה מותר לכתחילה אלמא שרי רבי שמעון בפסיק רישיה לכתחילה בדבר שאינו נהנה ואין זו ראיה דהא דמוקי לה אביי באומר אבי הבן כו' היינו מקמי דשמע מרבא דמודה רבי שמעון בפסיק רישיה בדקא מסיק התם לבתר דשמע מרבא סברה ולהכי פריך ואביי אליבא דר"ש כיון דפליג אף בפסיק רישיה וא"כ לא שנא פסיק רישיה משאר שאינו מתכוין האי בשר מאי עביד ליה אבל למאי דמסיק דלאביי נמי מודה בפסיק רישיה ל"ש אביו ל"ש אחר ועוד מה ראיה היא מהתם דילמא התם מדאורייתא שרי אבל מדרבנן איכא למימר דאסור